

**Robi Kroflič, Darja Štirn Koren, Petra Štirn Janota,
Anita Jug in Helena Smrtnik Vitulič²**

OBLIKOVANJE CELOVITEGA INDUKTIVNEGA VZGOJNEGA PRISTOPA IN UPORABA UMETNIŠKIH PRAKS V VRTCU VODMAT

Celovit induktivni vzgojni pristop je avtorski projekt prvopodpisanega, ki je začel nastajati kot posledica kritičnega proučevanja različnih filozofskih, antropoloških, političnih, psiholoških in pedagoških idej, ki jih lahko umestimo v t. i. postmoderno pedagogiko. Neposreden povod za proučevanje novih razlag o prosocialnem in moralnem razvoju v predšolskem obdobju pa izvira iz spremljave uvajanja procesno-razvojnega modela spodbujanja moralnega razvoja v Vrtcih Nova Gorica (Kroflič 1997), ko so številni etnografski zapisi vzgojiteljic kazali, da predšolski otrok nikakor ni tako egocentrično in v moralnem smislu nekompetentno bitje, kot je izhajalo iz takrat prevladujočih kognitivnih in psihoanalitičnih teorij moralnega razvoja. Celovit induktivni vzgojni pristop sicer ni namenjen samo oblikovanju metodike spodbujanja prosocialnega in moralnega razvoja v predšolskem obdobju, je pa dolgoletno sodelovanje z vrtcem Vodmat omogočilo, da smo skupaj s sodelavkami v projektih *Evropska identiteta mnogoterih izbir* in *Kulturno žlahtenje najmlajših* in seveda z vzgojiteljicami zamišljeni model postopno vpeljevali v pedagoško prakso, v letu 2010 pa pod vodstvom P. Štirn Janota, A. Jug in H. Smrtnik Vitulič izvedli tudi podrobno spremljavo uvajanja indukcije in njenih učinkov na spremembe stališč vzgojiteljic in prosocialne zmožnosti otrok. V tem prispevku bomo pokazali teoretsko zasnovo celovitega induktivnega vzgojnega pristopa, uporabo umetniških praks kot enega osrednjih elementov induktivnega pristopa ter prve rezultate spremljave.

Teoretsko predzgodovino induktivnega pristopa tvori kritika kantovskega modela moralne odgovornosti in iz njega izpeljane teorije pravičnosti, med alternativnimi teoretskimi in praktičnimi usmeritvami, ki so prispevale k oblikovanju zasnove celovitega induktivnega vzgojnega pristopa, pa velja izpostaviti: Hoffmanovo teorijo razvoja empatije in proučevanje induktivne discipline (Štirn 2005), nove poglede na moralno odgovornost (Kroflič 2007), koncept pripoznanja otroka kot kompetentnega bitja (Kroflič 2009 in 2010), povezavo med Korthagenovim modelom realističnega pristopa k izobraževanju učiteljev in Aristotelovim epistemološkim obratom od dedukcije k indukciji (Kroflič 2009a), splošne značilnosti sprememb normativnih pedagoških idej v obdobju postmoderne (prav tam), načela odnosne pedagogike (Kroflič 2007a), pedagoški pristop Reggio Emilia (Kroflič 2010a), proučevanje pomena umetnosti v vzgoji (Kroflič 2007 b) in smiselno povezovanje konceptov umetnosti z nastajajočim celovitim induktivnim vzgojnim pristopom (Kroflič 2010c).

Induktivni pristop k discipliniranju otrok je v poznih šestdesetih letih dvajsetega stoletja prvi opisal Martin Hoffman, ko je proučeval strategije discipliniranja otrok v družini. Glede na njegovo proučevanje razvoja empatičnih zmožnosti kot primarnega izvora otrokove prosocialnosti je ta model discipliniranja označil kot primernejši od takrat v teoriji najbolj sprejetega avtoritativno-asertivnega stila. Nas pa ni zanimalo samo specifično reagiranje v konfliktnih situacijah, ampak splošnejša ideja induktivnega pristopa, ki bi zajemala širšo paleto vzgojnih dejavnosti, v katere smo poleg posebnega pristopa k discipliniranju vključili

² izr. prof. dr. Robi Kroflič, Filozofska fakulteta, UL

Darja Štirn Koren, prof. ped., Vrtec Vodmat

Petra Štirn Janota, prof. ped., Srednješolski center Ravne na Koroškem

Anita Jug, asist., Pedagoška fakulteta Ljubljana

asist. dr. Helena Smrtnik Vitulič, Pedagoška fakulteta Ljubljana

še: spodbujanje odnosov, ki temeljijo na spoštljivosti do obličja drugega, spodbujanje prosocialnih aktivnosti (medsebojna pomoč), spodbujanje skupinskega sodelovanja, zmanjševanje strahu pred drugačnostjo, odpravljanje stereotipnih vnaprejšnjih sodb/predsodkov, mediacijsko reševanje konfliktov ter vzgojo preko umetniškega doživljanja.

Za osnovno strukturo induktivnega modela spodbujanja prosocialnega in moralnega razvoja so se izkazale tri faze, in sicer: spodbujanje vstopanja odnosa v različne odnose in skupne dejavnosti – še posebej z vrstniki, razvoj spoštljivih odnosov in posplošitev prosocialnih in moralnih izkušenj v obliki zavedanja etičnih načel in humanističnih zahtev, ki zadevajo človekove pravice in ekološke vrednote, ter učenje, kako jih uporabiti kot osnovo demokratičnega dogovarjanja in reševanja medosebnih konfliktov (prav tam).

Induktivni vzgojni pristop pa je zahteval tudi prevrednotenje vloge umetnosti v sklopu splošne humanistične izobrazbe ter še posebej odgovor na vprašanja: kaj od umetnosti lahko pedagoško vpliva na predšolskega otroka in ali je slednji sploh zmožen vstopiti v avtentično umetniško izkušnjo. S pomočjo natančne analize Aristotelovega koncepta *mimesis* smo pokazali, da najgloblji pomen umetniške izkušnje ni v »moralnem nauku« na koncu zgodbe, ampak v empatični potopitvi v zgodbo, sočutni imaginaciji z upodobljenim junakom in posledično katarzičnem učinku, ki ga ponuja z upodobljeno umetnino posredovano doživetje lastnih emocij.

Kvalitativna spremljava uvajanja induktivnega vzgojnega pristopa in njegovih učinkov na prosocialne zmožnosti in socialno zrelost otrok je poleg kvalitativne metodologije vključevala tudi segmente kvantitativnih raziskovalnih metod. Metodologija spremljave izvedbenih faz projekta je bila zasnovana na osnovi zapisovanja etnografskih zapisov dogajanja v vrtčevski skupini otrok, zbiranja materialov za analizo dokumentov osebnih map otrok in njihovih umetniških izdelkov, individualnih in skupinskih razgovorov ter refleksij z vzgojiteljicami o razumevanju induktivnega vzgojnega pristopa in vzgojiteljičine aktivne vloge v njem. Poleg kvalitativne analize podatkov (analiza etnografskih zapisov in analiza razgovorov in refleksij vzgojiteljic) smo učinke uvajanja induktivnega vzgojnega pristopa v pedagoško prakso ugotavljali tudi s pomočjo evalvacijskih vprašalnikov ter Vprašalnika o socialnem vedenju otrok (La Freniere idr. 2001). Rezultati raziskave so potrdili pomen celovitega induktivnega vzgojnega pristopa in uporabo umetniških praks pri spodbujanju prosocialnega in moralnega razvoja predšolskih otrok, prav tako pa smo ugotovili nekatere spremembe v stališčih vzgojiteljic glede prosocialnih zmožnosti otrok.

Literatura

- Kroflič, R. (1997). *Med poslušnostjo in odgovornostjo (Procesno-razvojni model moralne vzgoje)*. Ljubljana: Vija.
- Kroflič, R. (2007). Vzgoja za odgovornost onkraj razsvetljenske paradigme: od razvoja odgovora-zmožnosti k spoštljivemu odnosu in razvoju etične zavesti. *Sodobna pedagogika*, 58, posebna izdaja, str. 56-71.
- Kroflič, R. (2007a). Tudi šole vzgajajo, mar ne. V: Devjak, T. (ur.). *Pravila in vzgojno delovanje*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 101-118.
- Kroflič, R. (2007b). Vzgojna vrednost estetske izkušnje. *Sodobna pedagogika*, 58, št. 3, str. 12-30.
- Kroflič, R. (2009). Recognition of the child as capable being: the foundation of education in the spirit of children's rights. V: »*Che vivano liberi e felici ...*«. *Il dritto all'educazione a vent'anni dalla Convenzione di New York : convegno internazionale*. Padova: Università degli studi di Padova. Dostopno na: http://www2.arnes.si/~rkrofl1/predavanja_eng.html.
- Kroflič, R. (2009a). Legitimacy of ethical norm and (dis)continuity of pedagogy of modernity. V: Protner, E., Wakounig, V., Kroflič, R. (ur.). *Pädagogische Konzeptionen zwischen Vergangenheit und Zukunft : Ambivalenzen, Begriffsverwirrungen und Reformeifer* (Erziehung in Wissenschaft und Praxis, Bd 4). Frankfurt am Main: Peter Lang, str. 27-40.
- Kroflič, R. (2010). Pripoznanje drugega kot drugačnega: element pravične obravnave marginaliziranih oseb in otrokovih pravic. V: Ličen, N. (ur.). *Kulture v dialogu : zbornik*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 7-12. Dostopno na: [http://www2.arnes.si/~rkrofl1/Teksti/PRIPOZNANJE %20in %20posebne %20potrebe.pdf](http://www2.arnes.si/~rkrofl1/Teksti/PRIPOZNANJE%20in%20posebne%20potrebe.pdf).

- Kroflič, R. (2010a). Etična in politična dimenzija projekta Reggio Emilia. V: Devjak, T., Batistič-Zorec, M., Vogrinc, J., Skubic, D., Berčnik, S. (ur.). *Pedagoški koncept Reggio Emilia in Kurikulum za vrce : podobnosti v različnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 11-66.
- Kroflič, R. (2010c). Umetnost kot induktivna vzgojna praksa (vzgoja preko umetnosti v vrtcu vodmat). V: Kroflič, R., Štirn Janota, P., Jug, A., Štirn Koren, D. (ur.). *Kulturno žlahtenje najmlajših : razvoj identitete otrok v prostoru in času preko raznovrstnih umetniških dejavnosti*. Ljubljana: Vrtec Vodmat, str. 24-39.
- LaFreniere, P. J. idr. (2001). *Vprašalnik o socialnem vedenju otrok (SV-O priročnik)*. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.
- Štirn, P. (2005). Razvoj empatije kot del vzgoje v zgodnjem otroštvu. *Sodobna pedagogika*, 56, št. 4, str. 84–103.